

Οικολογία και Κατανάλωση

Πρόταση για ένα νέο κίνημα οικο-καταναλωτών

του Μιχάλη Τρεμόπουλου
Ευρωβουλευτή των
Οικολόγων Πράσινων

Η υγεία της φύσης, είναι και υγεία των ανθρώπων

Οι καταναλωτικές συμπεριφορές συμβάλλουν σημαντικά στην απαξίωση του φυσικού περιβάλλοντος. Η δύναμη των πολιτών ως καταναλωτών έχει οικονομική βάση και γι' αυτό μπορούν να επηρεάσουν την παραγωγική διαδικασία και την ποιότητα των προϊόντων αλλά και το ίδιο το μέλλον του πλανήτη.

Οι πολίτες ολοένα και περισσότερο κατανοούν ότι η προστασία του περιβάλλοντος δεν αφορά απλώς τη διατήρηση κάποιων φυτικών ή ζωικών ειδών αλλά την ίδια τη βιολογική τους ύπαρξη. Η υποβάθμιση και η ρύπανση του περιβάλλοντος ευθύνεται για το 40% των θανάτων σε όλο τον κόσμο (Πανεπιστήμιο Cornell, N. Υόρκη) ενώ μόνον η τακτική έκθεση σε χαμηλά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης μειώνει κατά 10% τον αναμενόμενο χρόνο ζωής (Πανεπιστήμιο Άμστερνταμ).

Οι κύριες αιτίες θανάτων τις τελευταίες δεκαετίες στις πλούσιες χώρες αλλά και στη δική μας οφείλονται σε καρκίνους, καρδιοπάθειες και αυτοκινητιστικά δυστυχήματα. Τα θύματα είναι πε-

ρισσότερα από αυτά των πολέμων ή των επιδημιών παλαιότερων εποχών, αν και, ταυτόχρονα με την εξάπλωση των εκφυλιστικών παθήσεων, επανεμφανίζονται και ασθένειες που είχαν εξαφανιστεί.

Ειδικά από καρκίνο πεθαίνει το 24% των ευρωπαίων πολιτών και το ίδιο ποσοστό έχει επιβεβαιωθεί και για την Ελλάδα. Το 70% περίπου των καρκίνων οφείλεται σε περιβαλλοντικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, κάθε αραίωση του στρώματος του όζοντος κατά 1%, αυξάνει κατά 1,4% την καρκινογόνο δράση των υπεριωδών ακτίνων, που έχει ως συνέπεια την αύξηση του καρκίνου του δέρματος κατά 3%.

Η υγεία της φύσης, λοιπόν, είναι και υγεία των ανθρώπων.

Γι' αυτό και πρόσπιση της υγείας σημαίνει κυρίως παρέμβαση στις αιτίες που την υπονομεύουν καθημερινά. Τοξικές ουσίες και καρκινογόνοι παράγοντες, ρύπανση και επικίνδυνα τρόφιμα, ατυχήματα αλλά και ανθυγιεινοί τρόποι ζωής επιβαρύνουν την υγεία μας πολύ περισσότερο

Η ίδια η παραγωγή όχι απλώς επηρεάζει αλλά προσανατολίζει και καθορίζει την κατανάλωση

από ότι μπορεί να βοηθήσει η όποια ιστρική περιθάλψη.

Παρόλα αυτά, η βιομηχανοποίηση και εμπορευματοποίηση της παραγωγής από ένα τεχνοκρατικό, συγκεντρωτικό, καταναλωτικό μοντέλο είχε ως αποτέλεσμα τη χημικοποίηση της ζωής στο σύνολό της - και τώρα τη μετάλλαξή της - με στόχο τα μεγαλύτερα κέρδη.

Ειδικά η γεωργία, έγινε εντατική, υδροβόρα και χημικοσυντηρούμενη. Ως απάντηση, βέβαια, η βιομηχανία της γενετικής μηχανικής δεν πλάσάρισε - προφανώς - την οργανική/ βιολογική γεωργία αλλά τα μεταλλαγμένα, δηλαδή εντελώς νέες μορφές ζωής, που δεν θα είχαν ποτέ αναπτυχθεί με φυσικό τρόπο. Όμως η απελευθέρωση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον εμπειρεύει ανυπολόγιστους και μη αναστρέψιμους κινδύνους για την υγεία του ανθρώπου και το περιβάλλον ενώ βάζει σε κίνδυνο την ασφάλεια τροφίμων για τις επόμενες γενιές.

Είναι φανερό ότι η νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση αποτελεί τον κοινό παρονομαστή μιας μεγάλης γκάμας ζητημάτων. Κάποια από αυτά, όπως τα μεταλλαγμένα, τα διατροφικά σκάνδαλα ή η κλιματική αλλαγή, φαίνονται να αφορούν κυρίως το περιβάλλον. Άλλα πάλι, όπως το παγκόσμιο εμπόριο και οι σχέσεις Βορρά-Νότου, μοιάζουν καθαρά οικονομικά. Στην πραγματικότητα, η κοινωνία υποτάσσεται: η κυριαρχία του ανταγωνισμού και η λογική του βραχυπρόθεσμου οικονομικού οφέλους ασκούν τεράστιες πιέσεις, τόσο στο περιβάλλον όσο και στην κοινωνία.

Με την ανάπτυξη της βιομηχανίας μέσα στον 20ό αιώνα, τόσο λόγω του μεγέθους του μηχανισμού της, όσο και λόγω των κερδοσκοπικών στόχων των οικονομικών δυνάμεων που την ελέγχουν, η ίδια η παραγωγή όχι απλώς επηρεάζει αλλά προσανατολίζει και καθορίζει την κατανάλωση. Δημιουργεί, μέσα από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει, καινούργιους τομείς, καινούργιο αντικείμενο, καινούργιο περιεχόμενο στην κατανάλωση, που δεν συνδέεται κατ' ανάγκη με τις πραγματικές ανθρώπινες ανάγκες ή με τις φυσικές τους προτεραιότητες.

Η μεταπολεμική εισβολή του πλαστικού και των χημικών απορρυπαντικών στη ζωή μας, για παράδειγμα, ήρθε ως αποτέλεσμα των εφαρμογών της πετροχημικής βιομηχανίας και των συμφερόντων των μεγάλων εταιρειών χημικών προϊόντων. Στα συμφέροντα των εταιρειών πετρελαίου και της αυτοκινητοβιομηχανίας οφείλεται η θέση που πήρε το ΙΧ αυτοκίνητο στη ζωή μας τις τελευταίες δεκαετίες.

Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο εκατομμύρια χημικές ουσίες έχουν μπει στη ζωή μας και πολλές απ' αυτές εξακολουθούν να δολοφονούν εμάς και τον πλανήτη. Πιο συγκεκριμένα:

Τα βαρεία μέταλλα (υδράργυρος, μόλυβδος, κάδμιο) εξακολουθούν να ρυπαίνουν τα νερά, τα ποτάμια, τις θάλασσες. Η τοξικότητά τους δημιουργεί στους θαλάσσιους οργανισμούς νευροφυσιολογικές διαταραχές, καρκινογενέσεις, μεταλλάξεις, ανατροπή της ενζυμικής και ορμονικής δραστηριότητας. Σημαντικό είναι το γεγονός της βιοσυσσώρευσης αφού έχει αποδεχθεί ότι η καδμίου στα μύδια μπορεί να είναι και 100 χιλιάδες φορές περισσότερο απ' ότι στο νερό. Ο υδράργυρος ενώ έχει καταργηθεί στα γεωργικά μυκητοκτόνα, εξακολουθεί να χρησιμοποιείται από τη βιομηχανία χρωμάτων, χαρτιού, χλωρίου, καυστικού νατρίου, ηλεκτρικών συσκευών κτλ. Στη Μιναμάτα της Ιαπωνίας είχαν παρατηρηθεί εξαιτίας αποβλήτων βιομηχανίας πλαστικών ανωμαλίες στην όραση, πονοκέφαλοι, παράλυση άκρων, βλάβες στα έμβρυα κτλ. Ο μόλυβδος χρησιμοποιείται επίσης στη χρωματογραφία, τις μπαταρίες, την υάλωση ειδών υγιεινής, πήλινων σκευών κτλ.

Οι οργανοχλωριωμένες ενώσεις είναι σταθερές, τοξικές, και βιοσυσσωρεύονται στους ζωντανούς οργανισμούς. Είναι πάνω από 11.000, δεν υπάρχουν στη φύση, γι' αυτό και λένε ότι «ο Θεός έκανε 102 στοιχεία και ο διάβολος μόνο 1: το χλώριο». Οι επιπτώσεις τους είναι αυξημένη θνησιμότητα και δυσμορφίες (στα ψάρια), όγκοι, βλάβες στο ανοσοποιητικό σύστημα, στειρότητα, μείωση σπέρματος, καρκίνος του στήθους, αποβολές. Χρησιμοποιείται, ακόμη, στην παραγωγή φυτοφαρμάκων, CFC's, πλαστικών PVC, λεύκανση χαρτιού, απολύμανση νερού κτλ. Τα χημικά λιπάσματα έχουν ως συνέπεια

τη συνεχή αύξηση της συγκέντρωσης νιτρικών αλάτων στα υπόγεια νερά. Τα νιτρικά μέσα στο σώμα μετατρέπονται σε νιτρώδη και μετά σε νιτροζαμίνες. Οι επιπτώσεις στα μωρά είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Η κατίσδειση του νερού που τα περιέχει, διαρκεί αρκετά χρόνια, γι' αυτό και σήμερα πίνουμε τα νιτρικά από τα λιπάσματα της δεκαετίας του '70.

Είναι αλήθεια πως η ελληνική αγορά «βομβαρδίζεται» τα τελευταία χρόνια από «πράσινα» προϊόντα, που δηλώνουν πως δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον, που ανακυκλώνονται, που διασπώνται κτλ. Σπρέι, σαμπουάν, μπαταρίες, απορρυπαντικά, φέρουν συχνά ετικέτα με την ένδειξη «προϊόν φιλικό προς το περιβάλλον». Όμως, πολλά από αυτά τα προϊόντα, που παράγουν μεγάλες ποσειθνικές εταιρείες, δεν είναι και τόσο «αθώα». Χρειάζεται προσοχή και ενημέρωση. Και επιπλέον, στήριξη των πραγματικών «πράσινων» τεχνολογιών και επενδύσεων στη χώρα μας.

Γενικά, στις χώρες με υψηλό επίπεδο ανάπτυξης, το πρόβλημα είναι η ίδια η κατανάλωση, το επίπεδο και οι μορφές της. Οι γενικότερες διαβιωτικές συνθήκες επηρεάζονται αρνητικά από την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και από τις συνθήκες στο χώρο διαμονής και εργασίας, από τον καταπιεστικό κοινωνικό μηχανισμό, από τη δυσκολία επικοινωνίας σε ανθρώπινο επίπεδο. Ως προς την παραγωγική απασχόληση, ο χρόνος και η ένταση της εργασίας δεν μειώνεται αντίστοιχα με την αύξηση της παραγωγικότητας, γεγονός που οφείλεται τόσο στο υψηλό κόστος της κατανάλωσης όσο και στη συνεχή - τεχνητή «ανανέωση» και «επέκταση» των «αναγκών». Βασικό «εργαλείο» για τη νέου τύπου εκμετάλλευση είναι η προσχεδιασμένη φθορά των προϊόντων ή η κατευθυνόμενη ασαξίωσή τους, που αναγκάζει τους καταναλωτές είτε να αγοράζουν «φθηνά» αγαθά που θα πρέπει να αντικαταστήσουν σύντομα είτε να παρακολουθούν τη «μόδα».

Μεγάλο ποσοστό αυτής της πολυδάπανης - τελικά - κατανάλωσης αφορά την υπερκατανάλωση - δηλαδή την υπέρβαση των πραγματικών αναγκών -, τη σπατάλη -με προϊόντα που προμηθεύεται κανείς χωρίς να χρησιμοποιεί -, τον ανορθολογισμό με τη μη σωστή ιεράρχηση - και τη δημιουργία τεχνητών «αναγκών», που ως σύνολο επιβαρύνουν αντί να διευκο-

λύνουν τη ζωή των καταναλωτών.

Όμως ο ανεπτυγμένος κόσμος - αλλά και οι κυρίαρχες τάξεις σ' όλο τον υπόλοιπο κόσμο - έχουν υιοθετήσει έναν τρόπο ζωής που είναι αδύνατο να διαδοθεί στο σύνολο των ανθρώπων. Για να γίνει αυτό θα χρειαζόμασταν αρκετούς πλανήτες. Για να μπορούν, λοιπόν, κάποιοι να «ευημερούν» - συχνά υπέρβαροι και με εκφυλιστικές αρρώστιες - κάποιοι άλλοι θα πρέπει να υποφέρουν και να υποσιτίζονται. Και, κυρίως, να παραμένουν εξαρτημένοι:

«Αν ψάχνεις για έναν τρόπο ώστε οι άνθρωποι να γονατίζουν μπροστά σου και να εξαρτώνται από σένα, νομίζω ότι η εξάρτηση στα τρόφιμα είναι ο καλύτερος τρόπος».

Είναι το λόγια του αμερικάνου γερο-σισαστή Χιούμπερτ Χάμφρεϋ, ήδη από το 1957, που έγινε αργότερα αντιπρόεδρος των ΗΠΑ. Να γιατί η πείνα και ο υποσιτισμός αυξάνονται. Και να σκεφτεί κανείς ότι σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς Τράπεζας -όπως ανέδειξε ο Ζακ Ατταλί - για να εξαλειφθεί η κακή σίτιση και η πείνα σήμερα στον κόσμο θα αρκούσε να αποπροσανατολιστεί το 2% της παγκόσμιας παραγωγής δημητριακών προς εκείνους που το έχουν ανάγκη. Αντί γι' αυτό, καταναλώνουμε κατά κεφαλή τρεις φορές περισσότερα δημητριακά από τους λαούς του «αναπτυσσόμενου» κόσμου, αφού τα μισά απ' αυτά πηγαίνουν στη διατροφή των ζώων μας.

Είναι, λοιπόν, πάντα επίκαιρο το σύνθημα: «Εμείς να τρώμε καλύτερα, αυτοί να μην πεθαίνουν απ' την πείνα».

Την ίδια στιγμή, ο καταναλωτισμός που αδειάζει τα ράφια των καταστημάτων σε Ευρώπη και Β. Αμερική, είναι μια από τις σημαντικές αιτίες της οικολογικής καταστροφής. Γι' αυτό και οι καταναλωτές και ιδιαίτερα οι νέοι άνθρωποι πρέπει να αποφεύγουν τα προϊόντα που υποβαθμίζουν το περιβάλλον και υποσκάπτουν την υγεία της φύσης και των ανθρώπων. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα χρήσιμων προσωπικών κατευθύνσεων ή πρακτικών διεθνούς αλληλεγγύης - όπως το δίκαιο εμπόριο - που θα μπορούσαν να τους εμπνεύσουν. Όμως η απάντηση στο πρόβλημα δεν είναι μόνο το να καταναλώνουμε σωστά. Είναι κυρίως το να καταναλώνουμε λιγότερο και με ευθύνη απέναντι στον πλανήτη, τους συνανθρώπους μας και τις επόμενες γενιές.

Υπάρχει, λοιπόν, ανάγκη για έναν ανα-

προσανατολισμό του ίδιου του «καταναλωτικού κινήματος» σε μια συνολική οικολογική κατεύθυνση, στοχεύοντας στην αλλαγή του σπάταλου, εκμεταλλευτικού και ρυπογόνου μοντέλου παραγωγής και κατανάλωσης. Ένα νέο περιεχόμενο απαιτεί περιορισμό της σπατάλης πρώτων υλών και ενέργειας, υιοθέτηση καθαρών τεχνολογιών, ελαχιστοποίηση των επικίνδυνων παραπροϊόντων, μέγιστο βαθμό ανάκτησης, ανακύκλωσης κι επαναχρησιμοποίησης προϊόντων ή πρώτων υλών αλλά και κριτική στο μοντέλο υγείας, βάρος στην πρόληψη και τα εναλλακτικά θεραπευτικά συστήματα. Χρειάζονται, όμως, και νέες μορφές άμεσης δράσης, με κινητοποιήσεις των πολιτών και μέσω του Internet, με παρεμβάσεις σε σχολεία και πανεπιστήμια, με ουσιαστική υπεράσπιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και της υγείας τους αλλά και με πραγματική περιφρούρηση του εισοδήματός τους, με δικτύωση σε χώρες παραγωγής των προϊόντων, με υπεράσπιση της φύσης και της βιοποικιλότητας, των δικαιωμάτων των ζώων, με κατάθεση εναλλακτικών λύσεων και υποδειγμάτων ενός άλλου τρόπου ζωής, μη καταναλωτικού, ουσιαστικά ανθρώπινου και οικολογικού. Αλλά στο ζήτημα αυτό θα επανέλθουμε.

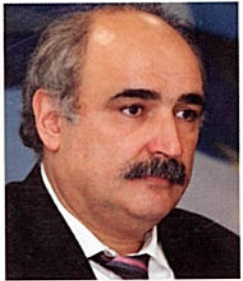
Ο ανεπτυγμένος κόσμος - αλλά και οι κυρίαρχες τάξεις σ' όλο τον υπόλοιπο κόσμο - έχουν υιοθετήσει έναν τρόπο ζωής που είναι αδύνατο να διαδοθεί στο σύνολο των ανθρώπων

βιώσιμη ανάπτυξη

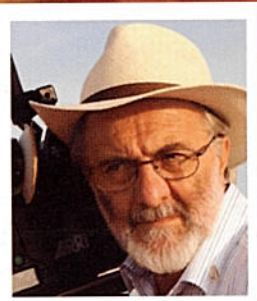
τριμηνιαία έκδοση για την ποιότητα και τα ποιοτικά προϊόντα

11
Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 2010

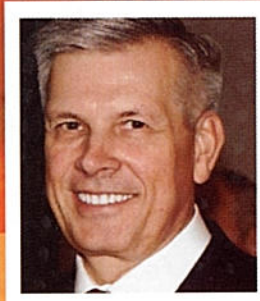
Νέες αγορές Αφιέρωμα στη Ρωσία

Υφυπουργός Οικονομίας,
Ανταγωνιστικότητας και
Ναυτιλίας
Μάρκος Μπόλιαρης:
«Αναγκαιότητα η ενίσχυση των εξαγωγών»

Γιάννης Σμαραγδής,
σκηνοθέτης:
«Το Ελληνικό δαιμόνιο
ταιριάζει με τη Ρωσική
εργατικότητα»

Δρ Ντάνκβερ:
«Η Ελλάδα
πρέπει να συμβι-
βαστεί με τις απαι-
τήσεις της Ρωσι-
κής Ομοσπονδίας»

Paul Van Geldorp:
«Ορισμένα μέτρα του
Μνημονίου μπορούν
να επαναδιαπραγμα-
τευθούν»

Ταυτότητα

Έτος 4ο
Τεύχος 11ο
Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος, 2010
Τριμηνιαία Έκδοση
ISSN 1791-2695

Ιδιοκτήτης

a Cert Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρία
Στέφανος Μπίλλας
Κωνσταντία Ναλμπάντη
Στέφανος Μπίλλας
Χιονία Βλάχου-Μπλιάτκα
e-mail: hv@institute.a-cert.org

Εκδότης

Διευθύντρια
Υπεύθυνος Σύμφωνα με το νόμο
Αρχισυντάκτρια

Υπεύθυνος Παραλαβής Άρθρων
& Δελτίων Τύπου

Αλέξανδρος Φαρμάκης
e-mail: af@institute.a-cert.org
Τήλου 2, 546 38 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310 210777
Fax: 2310 210417
e-mail: info@institute.a-cert.org
www.institute.a-cert.org

Έδρα

Σχεδιασμός

basis total communication
Ικτίνου 18, 546 22, Θεσσαλονίκη
T. 2310 277090
F. 2310 263492
e-mail: basis@basis.gr
www.basis.gr

Εκτύπωση

Εκτυπώσεις Θωμά Α.Ε

Τιμή τεύχους

5 ευρώ

Συνδρομή έτους

20 ευρώ

Το περιοδικό διανέμεται δωρεάν στα μέλη του a Cert Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, στις Υπηρεσίες του Δημοσίου και ευρύτερου Δημοσίου τομέα, στις Υπηρεσίες, στους Οργανισμούς και στις Εταιρίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στο Δίκτυο Βιολογικών Προϊόντων και στα μέλη του, στους Συλλογικούς Φορείς, στους διαφημιζόμενους και στους αρθρογράφους.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ή η μετάδοση, με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο, όλου ή μέρους του περιοδικού, χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη. **Τα επώνυμα άρθρα και οι διαφημίσεις εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων και των διαφημιζομένων και δεν ταυτίζονται απαραίτητα με τις απόψεις των υπευθύνων του περιοδικού.**

Sustainable Development

The Greek Journal for Quality and Quality Products
Published by the a Cert European Institute of Sustainable Development

Address

2 Tilou Street, 54638 Thessaloniki
e-mail: info@institute.a-cert.org
Tel. : +30 2310 210 777 Fax : +30 2310 210 417
Translated articles can be given upon request

